

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Igrajmo Držića

Projekt Agencije za odgoj i obrazovanje u povodu
Godine Marina Držića (1508 – 2008)

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Badalićeva 24, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.

© Agencija za odgoj i obrazovanje

UREDNIK

Miroslav Mićanović

PRIREDILA

Maja Zrnčić, prof.

DRAMSKE TEKSTOVE PRIREADIO I PRILAGODIO

Joško Ševo, docent na Akademiji dramske umjetnosti, Zagreb

NASLOVNICA I GRAFIČKA PRIPREMA

Iva Čular, Studio grafičkih ideja

TISAK

Stega tisak, Zagreb

Pripremljeno u Agenciji za odgoj i obrazovanje

Tiskano u Hrvatskoj 2008.

Igrajmo Držića

Projekt Agencije za odgoj i obrazovanje u povodu
Godine Marina Držića (1508 – 2008)

Agencija za odgoj i obrazovanje
Zagreb, 2008.

Sadržaj

Maja Zrnčić: Igrajmo Držića	5
Luko Paljetak: Marin Držić	7
Davor Mojaš: Virtuoz teatra čovuljica	8
Davor Mojaš: Miris veluta	10
Marin Držić: Dundo Maroje (Prolog)	13
Marin Držić: Venere i Adon	16
Marin Držić: Tirena	23
Rječnik	33

Maja Zrnčić

Igrajmo Držića

Dragi nastavnici i učenici,

knjižicom koja se nalazi pred vama Agencija za odgoj i obrazovanje pridružuje se obilježavanju Godine Marina Držića, obilježavanju petstote godišnjice smrti našega najvećeg komediografa.

Obljetnica je to čiji sudionici možemo biti samo jedanput u životu i zbog toga je značajniji naš pokušaj da ostanemo zabilježeni da smo bili dijelom tako važnoga slavlja.

I naš je komediograf postao, kako je sam zapisao u Skupu o svom slavnom prethodniku Plautu, “stariji neg je staros”, a njega sada “djeca na skuli legaju”.

Baš zbog vas koji ga “na skuli legate” pripremili smo nekoliko tekstova, u izboru Joška Ševe, stavljenih baš u ovu knjižicu, da biste igrajući ih ili samo čitajući ih, posvetili neko vrijeme, jednoga dana u svibnju 2008., našem piscu.

Na vama je, nastavnici i učitelji, odluka na koji ćete način i kako “igrati Držića”, kojega vam nudimo. Vama ambicioznijima, koji ćete naći više vremena za pripremu, predlažemo da se uhvatite u koštac s Venerom i Adonom ili Tirenom. Ako mislite da će vam Držićev jezik stvarati poteškoće, dovoljno je i (dobro) naučiti čitati ponudene

tekstove, a rječnik koji se nalazi na kraju knjižice olakšat će vam posao.

Preporučujemo da nekoliko učenika izvodi poznati monolog Prolog Dugog Nosa.

Možete i ponekoj “držićevskoj” riječi, da je slušatelj bolje razumiju, dodati i riječ istoga značenja iz suvremenoga hrvatskog jezika.

Crtice Davora Mojaša o slavnome piscu ili pjesmu Luka Paljetka o Marinu zvanom Darsa lakše će interpretirati, ali ništa manje vrednije, oni učenici koji nisu “iz Grada”.

Glumeći, igrajući, čitajući-igrajući, kako god, petnaest minuta, istoga dana i u isto vrijeme (12. svibnja 2008. u 13 sati), nastavnici i učenici osnovnih i srednjih škola bit će “zajedno u Držiću”.

I možda je baš sad vrijeme da postanemo Držićevi ljudi – ljudi nazbilj “da nam oči uprav gledaju, a srce da nam se ne maškarava, da srce nosimo prid očima, i da svak vidi njih dobre misli”.

Marin Držić

Njemu je život bio farsa,
njega su zvali Marin Darsa.

On nikad nije imao cekin,
bio je hahar i berekin.

On što je sviro to je pleso
i solio je drugim meso,

i često išo je u Jakin;
govore da je bio fakin

i àmanat od prve klase;
bio je vazda prazne kase,

i kad je ušo u pé'setu
briškulu igro i trèsetu,

plandovo više nego štio; između noža i makaza;
rektor je u Sièni bio, dvadeset ludijeh nakaza

i tamo mu je bilo friško, sa stóčića je dignut čeo;
tamo se samo divertiško. više je pio nego jeo,

On nije čeo činit kuco prijatelje je imo rijetke,
i vazda je od smijeha puco pòd staros' došo je u Mletke

i sada tamo nede leži
pòd pločom, ergo leži i reži.

Nijesu daléko svijetli Mleci,
kad dođeš tamo ovako reci,

kad se s njim bude nede sreo:
PAX TIBI, MARIN, EVANGELISTA MEO.

 Luko Paljetak

Davor Mojaš

Virtuoz teatra čovuljica

Marin Držić, prvo ime hrvatskog glumišta svih vremena, u godini rođendanske petostoljetne obljetnice, negromancijom nekom i svojom i naručenom, iznova nas je *nazbilj* podsjetio, uozbiljio, okupio i poticajno isprovocirao i natjerao da mu se gotovo svakodnevno dodvoravamo čitajući ga, vjerom, znanjem i umijećeg ponovnog preispitivanja i prepoznavanja. Svjedočeći njegovu neponovljivost, intelektualnu pronicljivost, teatarsku vještinu, pjesničku zaigranost, mediteransku otvorenost, umjetničku hrabrost, slobodu koju je živio, *fortunu* koju je zazivao i sklad kojem je, o Gradu *vazda* snjevajući, žudio. O njegovim sačuvanim komedijama kao da sve znamo, one izgubljene kao da očekujemo u nekom novom i mogućem senzacionalnom otkriću koje će nas nespremne zateći, o njegovim danima u Sieni ukazuju znani i novootkriveni dokumenti, o urotničkim pismima Cosimu Mediciju ispisani su i eseji i politički komentari, svoje spoznaje i tumačenja suprotstavljali su znanstvenici, povjesničari teatra i književnosti, istraživači i svekoliko zainteresirani znatiželjnici. Pohodeći mu ponekad, ugađajući i vlastitoj taštini u ime imaginarnog nekog alibija, hladnoću mramora venecijanske bazilike svetih Ivana i Pavla. Suvremena nas kazališna kronologija i praksa iznova godištima

uvjeravaju u trajnost i svestremenost njegovih *komediola* a njegov život i usud, čini se, tek počinje inspirativno provocirati scenariste, redatelje, dramatičare i pisce.

U obitelji s mnogo djece, sin trgovca Marina i Anukle rođene Kotruljević, orguljaš crkve sv. Marije, upravnik imanja na Koločepu, rektor crkve Domino, dobitnik potpore dubrovačke vlade za studij u Italiji, glumac u zabranjenoj Sienskoj predstavi, prorektor sveučilišta, nezavršeni student kanonskog prava, multinstrumentalist, u službi austrijskog grofa, avanturist i sanjar, putovao je u Beč i Carigrad, odlazio u Italiju i vraćao se. Uvijek. U Dubrovnik. Otimljući se, inateći se i tajeći od vlasti, braneći se ciničnim *prolozima* kada je i on, ne mogavši izdržati, *stavljao pamet na komediju*. A na što bi drugo? Pazeći marno da mu (se) iste i druge (komedije) igraju: *u vijećnici od kompanije "Pomet-družina"*, *u Martolice Hajdinova na piru*, *u Saba Gajčina na piru* ili ispred Kneževa dvora. Svjesno odustavši od vlastita pira. Jednom. Pazeći na zornu dvosmislenost svake posvete i na svoj Dugi nos. Dopisujući, isprovociran, alibi replikom: *Scijenim da nijeste zaboravili kako vam Placu, tu gdje sjedite, u čas glavom ovamo obrnuh i ukazah pred očima, a njoj bijehote; i opet ju stvorih u zelenu dubravu, od šta*

plakijer imaste i zahvaliste mi, i platu imah, što katance stavih na njeke zle jezike koji za zlo imaju ono što im se za dobro čini... Svuda gdje je prizivan, zaklinjan i tražen i svuda gdje je želio (kada je htio) čovuljice svoje prikazat, prokazat i pokazat u prizorima nesna i mahnitosti u Pripovijes neku Darsinu. Svoju. I u onu kako se Venera božica užeže u ljubav lijepoga Adona u komediju stavljena. I druge. I sve tako, slažući M. D. – vremenopis s dovoljno zatajenih i neznanih epizoda, detalja, susreta, nestajanja i izgubljenosti koje su mu kronične nesаницe u verse tek primisli usložile. I ne znajući o kom je snatrio dok je orgulje svirao, u kojoj su saloči koltrine kao zastor kazališni njezin ples skrivale, koju je htio dok je ljubavnika glumio utješit kao višnji zgar i gdje se Marin u Gradu skrivao kada je povjerovao da u njemu se u slavi vječni mir uživa. Je li u molitvama bilo i drugih malih Držića i jesu li možda svih dvanaest jednom sjeli za trpezu s posluženom kotonjatom i fetama lune na pjatinićima jutra koje ih je zateklo prije nego što su počeli hodit, govorit i smiješnice činit. I prije nešto je Marin u kartu senjo ono: komedija vam će sama rjet. Šuteći o tome da će svršit u veselje! Onda, jednom, kada Negromant znakovito zamiriše po rozolinu. U nekoj nedosanjanoj priči o Marinu orguljašu, razbijenoj lutnji, Rogendorfovoj pijanoj noći, portretima brata Vlaha koji je kao Blasisus Drusianus poznavao i Tiziana i Aretina, pupicama s kojima su se igrale sestre Nikoleta i Pera, predstavi u kući uglednog sienskog plemića, neznanim venecijanskim konačištima i zori koja ga je zatekla na Placi među kamenim fasadama kuća s hladnim saločama u kojima se skrivaju sinjorine, utihnuli venu gospari a gospode srca maškaravaju. Za prepoznat se. Jednom, kada možda doživi slatko brjeme od prolitja.

Uzaludno. Virtuoz, urotnik, dramatik, pjesnik, sanjar, proganjan, prizivan, sanjan i nevoljen od ljudi od ništa. Vazda spravan nazivat dobar dan, mirnu noć i pritilo godište i sa svojim Teatrom od čovuljica usud svoj kao tanac zaigrat. Onako. I biti vazda. I svoj. I naš. I na svaki način!

Dubrovnik, 18. veljače 2008.

Davor Mojaš

Miris veluta

Komedija

Scipio Palla, Lucie Pauli, Pietro Silvestri i Marin Držić šetali su jednom ne baš glavnom ulicom Siene. Bila je noć i mjesečina i zvijezde, a Lucie Pauli nije znao ime te ulice. Pietro Silvestri pjevao je tiho, a zatim sve glasnije neku pjesmu na latinskom jeziku. Marin Držić razmišljao je o tome da gospođa Eufrasia Marcia može odigrati sluškinju, a gospođa Francisca Petroni gospođu. Nije se mogao sjetiti kako se preziva gospođa Elizabeta, ali ona bi mogla biti druga gospođa, zajedno sa Franciscom Petroni. Bilo je to doba renesanse osmoga dana u veljači. Točnije, bilo je to doba renesanse osme noći u veljači. Kuća sienskog građanina Buoncompagna di Marcantonio della Gazzaija bila je na drugom kraju ne baš glavne ulice Siene gdje je sva u mjesečini blistala Casa della Sapienza. U ta vremena kada su komedije bile dozvoljene govorili su se i prolozi. Da li je Marin Držić pjevao te noći dok je šetao u veselom društvu Sienom nije zabilježeno. Kao što nitko od suvremenika njegovih nije potvrdio, a ni opovrgao, tezu da Marin Držić nije imao sluha. Od svega što se dogodilo te noći u Sieni ostalo je zapisano: “Prejasni Rektor Mudrosti koji je u komediji igrao ljubavnika”, također nije znao kako se preziva gospođa Elizabeta.

Grlice

Svaki put kada bi navratio u Grad Marin Držić iznova bi kod nekih Župljana kupovao par bijelih grlica. Hranio bi ih i njegovao kao mlade. Ojačanih krila puštao ih je da lete i da se miješaju s gradskim golubovima. Na velikoj poljani pred Katedralom i na manjoj poljani pred Dvorom i na srednjoj poljani Ispod Jezita – među sivim goluboima prepoznavao je svoje bijele grlice. Kako i na koji način su mu tajanstveni prijatelji, Župljani sumnjivih rabota, uspijevali uzgojiti bijele grlice ostalo je nezabilježeno u gradskoj veterinarskoj pisarnici. Svaki dolazak Marina Držića u Dubrovnik ostajao je obilježen novim bijelim parom grlica nad gradskim krovovima. Pamte pučani Iza Roka: par bijelih golubica ključalo mu je proso iz ruke na prozorčiću kućice pri dnu Široke ulice. U jednom trenutku, piše gradski pisar sklon Držiću, bijele golubice u velikom broju ispunile su unutrašnjost Kneževa dvora. Grličale su neko vrijeme, a zatim odletjele. Bilo ih je, piše gradski pisar sklon Držiću, više nego smeđih i sivih gradskih golubova zajedno. Tih dana Marin Držić tužno je promatrao glubove na trgu Svetog Marka u Veneciji. Odabrao je dva goluba za kraj. Jedan je bio Sveti Ivan, a drugi Sveti Pavle.

Orguljaš

Svijeće su gorjele i dogorjevale na nevelikom oltaru. Starci, starice i nešto pučana srednje dobi uredno je klečalo sklopljenih ruku. Bila je to večernja misa s obvezatnim nastupom mladog orguljaša. Sveci i anđeli kao i uvijek gledali su prazno s oltarskih slika. čerošpanje u metalnim vazama odavno nisu mirisale. U drugom redu slijeva godišnjica crnijeh kosa i još tamnijih očiju stiskala je kronicu. Niz poluotvorene crvene usne curila je molitva. Oče naš.. I suze. Slane kao noć koja je vani tajno osvajala ulice. Mladi orguljaš tog dana slavio je trideseti rođendan. Vijeće umoljenih tog je jutro odlučilo glasovanjem da mu služba bude sviranje orgulja. Cijelo jutro nije napisao ni jednu rečenicu ni "Pjesni ujedno stavljeni s mnogim družim lijepim stvarmi". Godišnjica se, kako je misa odmicala, sve češće osvrtila gore prema orguljama. On uhvati njen pogled. Zatečena, ona se nasmješi i lijevom rukom otare suze. Svirajući tu večer orgulje u Stolnoj crkvi Svete Marije, Marinu Držiću došlo je da zapjeva. Od muke.

Pisma

Jednom je ljubavnica Cosima Medicija zatekla, odlazeći s postelje u kupaonicu, na radnom stolu u spavaćoj sobi hrpu neotvorenih pisama. Jednom je, vraćajući se mirisna kao ruža iz kupaonice u postelju, upitala Cosima Medicija: "Tko ti piše ova pisma?" Zavaljen u svilenoj posteljini, željan tijela koje miriše na ruže, Cosimo Medici kratko odgovori: "Neki Marin Držić!"

Marin Držić

Dundo Maroje – prolog

Dugi Nos, negromant, govori:

Ja Dugi Nos, negromant od Velicijeh Indija, nazivam dobar dan, mirnu noć i pritilo godište svitlijem, uzumnožnijem dubrovačkim vlastelom, a pozdravljam ovi stari puk: ljudi-žene, stare-mlade, velike i male,¹ puk s kime mir stanom stoji a rat izdaleka gleda, rat poguba ljudske naravi. Ja, što jesu tri godine², ako se spomenujete, putujući po svijetu srjeća me dovede u ovi vaš čestiti grad, i od moje negromancije ukazah vam što umjeh. Scijenim da nijeste zaboravili kako vam Placu, tu gdje sjedite, u čas glavom ovamo obrnuh i ukazah prid očima, a na njoj bijehote; i opet ju stvorih u zelenu dubravu, od šta plakijer imaste. I zahvaliste mi, i platu imah što katance stavih na njeke zle jezike³ koji za zlo imaju ono što im se za dobro čini. Sad, budući me vjetar opeta k vami dognao srjećom vašom u ovo brijeme od poklad, odlučio sam ne proć tako da vas kojomgodi lijepom stvari ne obeselim. Ma prije neg vam što od moje negromancije ukažem, hoću vam otkrit jedan sekret koji dosle od ovizijeh strana nijedan čovjek ni mudar ni triš mudar nije znao, od šta se su skule od mudraca vazda veoma čudile i veoma napastovale, – sekret dostojan da ga vi znate, plemeniti i vrijedni Dubrovčani. Znate er kad se, jes tri godine, od vas odijelih, ončas se uputih

put Indija Velicijeh, gdje osli, čaplje, žabe i mojemuni jezikom govore. Otole obrnuh put Malijeh Indija, gdje pigmaleoni, čovuljici mali, s ždralovi boj biju. Otole otegnuh nogâ k Novijem Indijami, gdje vele da se psi kobasami vežu, i da se od zlata balotami na cunje igra, gdje od žaba kant u scjeni biješe kako među nami od slavica. U Stare Indije otole htjeh naprijeda proć, ma mi bi rečeno er se već naprijeda ne more proć. Rekoše mi da su tamo Stare Indije, i da u Stare Indije nitko ne more poć, govoreći: “Uprijećilo se je ledeno more, koje se ne more brodit, i vrla vječna zima, koja galatinu od živijeh ljdi čini”; a s drugu stranu veljahu da gorušte sunce i paljevito ljeto da bez noći ne da ...⁴ živu čovjeku pristupit, ni zemlji od vrućine plod plodit. I rekoše mi: “Po negromanciji samo u te strane može se proć.” Kako ja to čuh, otvorenih moja libra od negromancije, – što ćete ino? – u hip, učas ugledah se u Indijah Starijeh!

Tuj nadoh pravi život, veselo i slatko brijeme od prolitja, gdi ga ne smeta studena zima, i gdje ruži i razlikomu cvitju ne dogara gorušte ljeto, i gdje sunce s istoči vodi tihi dan samo od dzore do istoči i od istoči do dzore; a svitla zvizda Danica ne skriva se kako ovdi meu vami, ma svitlo svoje lice na bilomu prozoru na svak čas kaže; a dzora koja rumenimi i bijelim ružami cavti i ne

dijelja se s očiju od dražijih ki ju gledaju; a slatki žuber od razlicijeh ptica sa svijeh strana vječno veselje čine. A ostavljam vode bistre, studene ke, odasvud tekući, vječnu hranu zelenim travam i gustomu dubju daju; a bogata polja ne zatvaraju dračom slatko, lijepo, zrijelo voće, ni ga lakomos brani ljudem, ma otvoreno sve svakomu stoji. Tuj ne ima imena “moje” i “tvoje”, ma je sve općeno svijeh, i svak je gospodar od svega. A ljudi koji te strane uživaju ljudi su blazi, ljudi su tihi, ljudi mudri, ljudi razumni. Narav, kako ih je uresila pameti, tako ih je i ljepotom uljudila: svi općeno uzrasta su učinjena; njih ne smeta nenavidos, ni lakomos vlada; njih oči uprav gledaju, a srce im se ne maškarava; srce nose prid očima, da svak vidi njih dobre misli; i, za dugijem mojijem besjedenjem ne domorit vam, ljudi su koji se zovu ljudi nazbilj.

I za rijet vam sve što vidio, i da me bolje razumijete, vidjeh u tjezijeh stranah, u jednomu gradu zgradu veliku, visoku i vele urešenu, jedna pisma i od kamena čovuljica vele učinjeno, obraza od mojemuče, od papagala, od žvirata, od barbačepa; ljudi s nogami od čaplje, stasa od žaba; tamaše, izješe, glumci, feci od ljudskoga naroda. Upitah, koji su ovo obrazi, što li hoće tolika gruboća, tolik nesmirna od lica čovječanskijeh rijet. Rekoše mi da negromanti u stara brjemenah, kako to bud' ja, po negromanciji dohodeći u njih strane i donoseći diverse trgovine za otuda zlato odnosit, er se u rijekah tamo veliko zlato nahodi, donošahu među ine žvirata, čovuljica, barbačepa od drva, obraza od papagala, od mujemuča, od žaba, oslastijeh, kozjijeh i na svaki način.

I žene od tizijeh strana, – kako i naše, koje polakšu pamet imaju od ljudi, – gledajući te obraze, počеше se smijejat kako od stvari ku prije ne bijehu vidjeli, i rekoše:

“Smiješno ti bi bilo da ovi ljudi mogu hodit i govorit!” I rekoše negromantom: “Vi ste negromanti; ako hoćete da od ovizijeh strana zlata odnesete, učinite po vašoj negromanciji da ovi čovuljici ožive i da počnu hodit i govorit, er bi tada na pravi način smiješni bili, a taki mrtvi ne valjaju ništa.” Negromanti, za lakomos od zlata, daše duh žviratom, barbačepom, čovuljicom, obrazom od papagala, od mojemuča, od žaba, oslastijem, kozjijem i od tezijeh načina. Ti ljudici, kako imaše duh, počеше hodit, govorit i smiješnice činit po taki način er se nigdje gozba ni pir ne činjaše gdje oni ne bi dozvani bili. Mislite je li smiješna stvar bila gledat te obraze u to prvo brijeme gdje tamaše!

I, za dosvršit besjedu, ovi obrazi od papagala, od mojemuča, od žaba, žvirati, barbačepi i s kože udreni⁵ i, za u kraće rijet, ljudi nahvao, počеше se plodit i miješat s ženami nazbilj po taki način er se ljudi nahvao toliko počеше umnažat, er poče veće broja bit od ljudi nahvao neg ljudi nazbilj. I ti ljudi nahvao od ruke im ide učinit jednu konjuru da iz gospodstva izagnu ljudi nazbilj. Ljudi nazbilj to uzaznavši skočiše, uzeše oružje, izagnaše sve te ljude nahvao i ne ktješe da jedan cigloviti za lijek u tjezijeh stranah ostane.

Ljudi nahvao, zajedno s negromanti, pridoše u ove naše strane, i to prokletu sjeme, – čovuljici, žvirati, barbačepi obrazi od papagala, od mojemuča, od žaba, oslasti i s kože udreni, ljudi nahvao – useliše se u ovi naš svijet u brijeme kad umrije blagi, tihi, razumni, dobri starac Saturno, u zlatno vrijeme⁶ kad ljudi bez zlobe bijehu. I po Saturnu manje razumni kraljevi primiše ljudi nahvao, i smiješaše se među dobre i razumne i lijepe. Tako čovuljici, žvirati, barbačepi, obrazi od papagala, od mojemuča, od žaba, oslasti i s kože udreni naplodiše to

gadljivo sjeme: nastaje veće ljudi nahvao neg ljudi nazbilj. Minu vrime od zlata, za gvozdje se svak uhiti⁷ počese ljudi nahvao bit boj s ljudmi nazbilj za gospodstvo. Njegda ljudi nahvao dobivahu, a njegda nazbilj. Ma, za rijet istinu, ljudi nazbilj u duga vremena napokon su otezali i još otezaju, ma s mukom i s trudom; i današnji dan ljudi su nazbilj pravi ljudi i gospoda, a ljudi nahvao ljudi su nahvao i bit će potištenjaci vazda.

Sada, moji uzmnožni vlastele, svitla krvi, stari puče, mislim, kako i prije, ukazat vam od moje negromancije kugodi lijepu stvar, i zašto u prednu votu triš mudrijem stavih katance na usta, sada im katance dvižem, neka govore, neka se govorenjem punijem nenavidosti ukažu i otkriju ljudi od trimjed, ljudi od ništa i ljudi nahvao. Ovi sekret nitko dosle nije znao! Ljudem je nahvao paralo da su i oni ljudi, a ljudi su nahvao ljudi nahvao i bit će do suda.⁸

Sada ja mislim, sada u ovi čas, ovdi prid vami ukazat Rim, i u Rimu učinit da se tu prid vami, kako sjedite, jedna lijepa komedija prikaže; i zašto prije na šeni Dundo Maroje, Pomet i Grubiša⁹ ugodni vam biše, zato i sada hoću da vam se s ovom komedijom ukažu. I, za duzijema riječmi ne domorit vam, izić će Prolog koji vam će dekjarat što će bit. Ma rijet vam ću jednu stvar: budi vam draže što ste uzaznali otkud su izišli i koji su početak imali ljudi od ništa i nahvao, koji smetaju svijet, nego komedija koju ćete vidjet. A komedija vam će otkrit koji su to sjeme tugljivo od mojemuskijeh obraza i ljudi od ništa, od trimjed, nahvao, koji li su ljudi tihi i dobri i razumni, ljudi nazbilj. Tihi i dobri uzeti će za dobro što im se za dobro dobrovoljno čini, a obrazi od barbaćepa, kojijeh nenavidos vlada i nerazum vodi, mojemuče, žvirati, barbaćepi, tovari i osli, koze, ljudi nahvao, sjeme

proketo, po negromanciji učinjeni, hulit će sve, od svega će zlo govorit, er ih zlijeh usta ne more nego zla riječ izit. I ne drugo! Na vašu sam zapovijed, stav'te pamet na komediju!

Bilješke

- 1 Kad je pisao ovaj Negromantov prolog, Držić je sigurno mislio da će se prva predstava Dundo Maroja (po svoj prilici o pokladama 1551. godine) davati na otvorenom prostoru, "prid Dvorom", zato se ovdje i obraća "velikim i malima", tj. vlasteli i puku, ali prema zabilježenim podacima ova se komedija – vjerojatno zbog nevremena – prikazivala u vijećnici, gdje ju je mogao slušati manji broj slušalaca – samo vlastela i još nekoliko uglednijih pučana. Davala ju je Pomet-družina.
- 2 Prije tri godine na istom se mjestu gdje se prema namjeri Držićevoj imao prikazivati Dundo Maroje, tj. "prid Dvorom", prikazivala komedija Pomet.
- 3 Znači da je i u Pometu, prikazivanom 1548, bilo kritike na neke dubrovačke pojave.
- 4 Na ovom je mjestu u rukopisu riječ nečitljivo napisana.
- 5 nalik na kozu
- 6 O tome su pisali antički i renesansni pisci, pa i naš Vetranović.
- 7 Prema pisanju starih pjesnika, osobito Ovidija, poslije zlatnog došlo je gvozdeno doba.
- 8 do Sudnjega dana, do svršetka svijeta
- 9 Prema tome su Maroje, Pomet i Grubiša sudjelovali i u komediji Pomet.

Marin Držić

Venere i Adon

Paralelno pratimo dvije priče i dva svijeta: susreću se Vlasi Vukodlak, Kojak i Grubiša. Grubiša se želi oženiti pa ga Kojak vodi u grad, a Vukodlak se vraća pijan od vlastelina koji ženi sina i kojemu je prodao pedeset mladih kokoši. Stiže i Vlade, Grubišina majka, koja traži svoga sina, jer ga je Kojak, kako doznajemo, odveo u grad bez njenog pristanka.

Naglo se “otvara” i svijet vila i pastira; tamo pratimo agoniju božice Venere koja je zaljubljena u najljepšeg pastira Adona, kojeg unatoč svojim nastojanjima nikako ne može osvojiti. Moli Kupida, svoga sina, da pogodi otrovnom strijelom Adona, te da ga tako učini njenim. Kupido rado pristaje, pogodi Adona strijelom i sveže ga čvrsto Venerinim uzama. Adon se budi, shvati da su mu ruke zavezane, potom ugleda Veneru i moli je da ga odveže. Ona pristaje, pod uvjetom da joj on da svoje srce. Adon pristaje i obeća joj da će zauvijek biti njezin vjerni sluga.

Ponovno se vraćamo u svijet Vlaha, koji su sve prizore promatrali u čudu i nevjerici i sada, u strahu od vila, Kojak, Vukodlak i Vlade žele što prije pobjeći. Međutim, Grubiša se zaljubio u jednu od vila i želi se njome oženiti. Majka mu pokriva glavu vrećom i oni ga nasilno odvođe, još uvijek zastrašeni vilinskim svijetom koji se pred njima otvorio.

VENERE

KUPIDO, sin Venerin

ADON

VILE

SATIRI

VUKODLAK

KOJAK

GRUBIŠA, sinovac Kojakov

VLADE, mati Grubišina

VLASI

Prvi prizor

VUKODLAK, KOJAK, GRUBIŠA, VLADE

Priđe neg se šena odkrije Vlasi govore.

VUKODLAK

Ah, vince gizdavo, milo ti si piti,
tebe ti je pravo do neba slaviti!
Vodice studene, meni ćete oprostiti,
na piru u mene nećete ni prag prit!
Što 'e papar ki grije i čafran veseli?
Tko vinca ne pije, vazda se dreseli.

KOJAK

Bog da', Vukodlače, ki se s vincem rveš,
ali 'e vince jače. Odkuda takoj greš?

VUKODLAK

Ja sam Grizivino a nijesam Vukodlak:
Uklon' se svak meni, knezu Grizivinu;

KOJAK

Nut hlapa gdi hlapa! Hlapa', hlapa, takoj!
Da je peču štapa! Nu čeka', svinjo, stoj!

VUKODLAK

Muči, kozo, muči! Jučer me vlastelin,
Vlahe Držić, ruči, vlasteoski pravi sin,
da ću pjan i sit bit za vas mjeseć ovi.
Vreću jarebica jučera mu prodah
i peset piplica, i dobru platu imah.

KOJAK

Svinja je nješto snio, ter pjan sad bugari.

VUKODLAK

Bogme sam iznio pô torbe dinari.

KOJAK

Nu čeka', hlapino, neć' rijet odkle ideš?

VUKODLAK

Znaš, ere je vino sa mnome; kud urveš?

KOJAK

Sinovče, uzmi bat, omjeri mu pleća!

VUKODLAK

Bogme ti činih znat što je vruća leća.
Nut bijede, ku ište u Dubrovniku oženit!
Što će ovo smetlište?

KOJAK

Što hoćeš, svinjo, rit?
Jeda mu neće dat djevojku kmecku kćer?

VUKODLAK

Grbavoj toj kozi?
A prem za njim mraše njeka godišnica
sve me ispitovaše ovacijeh rilica.

GRUBIŠA

Ako nije lijepa, neću ju uzeti.

VUKODLAK

Jednim je okom slijepa.

GRUBIŠA

Da neka ide k šteti!

VUKODLAK

I govna li ovoga mislite ženiti?

KOJAK

Mislimo, hlapino!

GRUBIŠA

Ter što hoć', jarče, riti?

KOJAK

Probav', svinjo, vino,
inako t' ovaj bat omlatih o glavu.

GRUBIŠA

Kurvine hlapine!

KOJAK

Sinovče, hod'mo u grad.

VUKODLAK

Kako upravite u Pločku ulicu,
u rep celunite Rusu Milašicu;
a ti, krajičnice, Orlandu se javi...

KOJAK

Nut gdi svinja viče!

VUKODLAK

... da t' ono opravi.

GRUBIŠA

Pjanico uscana, još ti ću odgristi nos,
proće malo dana.

VUKODLAK

Grubiša, nu ti moz!
Što mi se gonenu?
Pijem vince bez vodice;
voda mi je bistra mila,
gdi ma ljubi mije lice
kad je od ruže venčac svila.

VLADE, mati Grubiše

Mladahti sinko moj, djeteece mo'e drago,
kuda mi ideš toj, moje velje blago?
Kuda mi hoćeš poč, mo'e vito kopjice,
a majku hoćeš oć, da roni suzice,
A ti, zli čovječe, kuda mi vodiš sad
toliko daleče hranjenje moje u grad,
mu perlu, moj bosil, moj mio garopalak
koji sam ja gojil' u staros mu štapak?

VUKODLAK

Oto ga ide prodat, bracki ti ću riti;
nemoj mu š njime dat, sestrice, otiti.

VLADE

Vrati se, sinko moj, k tvomu stanku, mîle,
ne hodi mi takoj, da te ne uzmu vile!

GRUBIŠA

Majde t' ga neću sad vragut bat domom it, -
svakako poču u Grad djevojku isprosit.
Bogme ga na pašu ne mogu veće it;
ja se sam, da t' kažu, odlučio oženit.
Njeka godišnica za mene sve pita
kako mjesec lica.

VUKODLAK

Ku li gospar pita
prikلامي i ckvarom? Jes, bogme, za njim mre.

VLADE

Nemoj ve, sinko, tom!

VUKODLAK

I ta gospara tre leđa!

VLADE

Ohaj ve, sinko moj, graćcke godišnice
voditi na stan svoj hude puštenice.

Ja ti ću u selu djevojku isprosit
gizdavu Veselu, ka ti će draga bit.

GRUBIŠA

Ja hoću pritilu, da me u zimu grije.

VUKODLAK

Nadi mu pritilo,
ne umori sina, bludilo tve milo.

GRUBIŠA

Ohaj me se, jarče! Ah, pjanče uscani!

Drugi prizor

prijašnji, VILE, VENERE, SATIRI

Ovdi se odkrije šena. VLASI se pripadu, a ukažu se šes VILA,
koje najprvo poju, pak tančaju. Uto VENERE božica izide, a
VILE joj se klanjaju govoreći:

(SONG)

VILE

Zdrava si, božice, kruno svih liposti,
puno je tve lice nebeske radosti.
Zemlja se veseli, kud stupa tvoj stupaj;
gdje si ti, svak veli ondi je vječni raj!
Prospite cvijetjice, na otar stavite
mirise, sestrice, Veneru slavite;
Venere božica po zemlji sad hodi,
prislavna kraljica koja Ljubav rodi
Slav'te ju, dubrave, pjesni od slavica,

dostojna jes slave Venere božica.
Satiri, gdje ste vi, da tance vodite?
Veneru svak slavi, a vi sanak spite!

SATIRI

Veselje činimo, pokli nam srjeća da
da s neba vidimo Veneru mi sada.
Pojte sada vi pjesance,
gorske vile, a mi ćemo
po travici vodit tance;
nu vas prvo da čujemo.

Treći prizor

VENERE, prijašnji (bez vila i satira)

Svršivši pjesni i tanac, klanjajući se VENERI odhode, a VENERE
božica, užežena od ljubavi svoga ADONA, tužeći se govori:

VENERE

O luzi zeleni, Oto
ktje moja čes, umrlo da ličce,
jaoh, meni rani! jes neumrlo srdačce!
A bježiš od mene, Adone dragi moj,
u gore zelene sakrivaš obraz tvoj.
Adone, nisam ja lovac za košutom,
ljubi sam ja tvoja, mrem za tvom lipotom;
Adone, daj se u dar meni ka te ljubim;
bit ćeš kralj, bit ćeš car i blažen, pravo dim.
Vaj, s kijem govorim? Komu li, jaoh meni,
ovu tužbu tvorim, kad moga Adona ni?
Tužbe su i riči zaman! Ja ću poći
k sinku koji liči ljuvene nemoći.

Četvrti prizor

KUPIDO, prijašnji

Ovdi KUPIDO izide, a VENERE mu govori:

Sinko, mâ kriposti, sinko, me hranjenje,
mojozi liposti vridno uzvišenje!
Sinko, komu vas raj ne može odoliti,
a neki na svit saj hoće se oholiti!
Pastir je u gori izvrsne liposti
gorske vil ki mori gorkom nemilosti,
ki ništa ne scijeni tve sile ljuvene.
Tim, sinko ljuveni, uzmi strile ognjene,
srce mu užeži i jadom tvo'im otruj;
tvrdom ga uzom sveži, meni ga pak daruj;
er tužba jes mnoga od vila, sinko moj,
na mladića toga, - čin' da zna što 'e oganj tvoj!

KUPIDO

Majko, ma radosti, majko, me blaženstvo,
Moje je željenje tebi samo ugodit;

VENERE

Poznaću, sinko moj, od sione ljubavi,
učiniš ako toj, jesi li bog pravi.

(SONG)

KUPIDO

Svi ki su proć meni oholas tvorili
kroz moj plam ljuveni gorko su cvilili;
tim za tvoj zlati vlas, liposti izbrana,
vodićeš ti danas Adona svezana.

Ovdi VENERE, celivavši KUPIDA, odhodi; šena se sakrije, a
VLASI čudeći se govore:

Peti prizor

KOJAK, VUKODLAK, GRUBIŠA, VLADE

KOJAK

Brate Vukodlače, ali spiš ali bdiš?

VUKODLAK

Ah, ne spim, Kojače! Ali me ne vidiš?
Niti ga mogu spat ni što sad bijedan
vidismo mogu znat ali 'e bilj ali san.

KOJAK

Nješto je s nebesa!

VUKODLAK

Ja t' malo ne umrih
od straha, brate moj.

VLADE

Da što veliš meni
tužnoj Vladi tvojoj? U meni duha ni!

GRUBIŠA

Voh, maje! Lijepa ti biješe ona zlatna vil,
milo ti gledati biješe nje obraz bil!
Bogme ću k njojzi poč da joj sam za slugu,
a tebe ću ovdi oć s družinom u lugu.

VLADE

Jaoh meni, što je toj, ke li su beside?
Nesvijesni sinko moj, gdje li hoć' da se ide?

VUKODLAK

Što? Majde, neka ide! Tej vile ljubene,
Grubišu kad vide, ostaće smamljene!

GRUBIŠA

Jeda sam kako i ti, kurvin Grizivino,
ki ne umiješ piti nego gristi vino?

Šesti prizor

VILA, SATIRI, ADON i prijašnji

Opet se otkrije šena i SATIR s vilom tanca, pak dotrče pet SATIR i hoće mu VILU ugrabiti i s svijema boj bije, i odrve im se i VILU shrani.

Za ovim ADON, izgubivši družbu, umoren od lova tuži se govoreći:

ADON

Je li tko u gori? O druzi, gdje ste vi?
Jaoh, trud me umori u pustoj dubravi!
Daj da ka izide od vila ke mene
po gori svud slide cić želje ljuvene!
Kojim sam nekad bio srdačca nemila,
vaj, sad bih svaku ktio za drugu od vila,
kojoj bih trudahan u pustoj dubravi
srjed krila sladak san zaspao na travi.
Je li tko u gori? O lijepa zeleni,
sanak me umori, a živa duha ni!

Slavici, molim vas, od gore zelene,
kad pospim neki čas, probud'te pak mene.

Sedmi prizor

KUPIDO, VENERE, ADON I PRIJAŠNJI

Ovdi zaspi, a KUPIDO dođe i svojom ga uzom sveže, pak VENERE izide i s ADONOM govori.

ADON

Jaoh meni, što je ovoj? Svezan sam, vajmeh, ja!

VENERE

Mladiću, što takoj tuži lipos tvoja?

ADON

Svezan se nahodim, gospoje, ja sada;
a ne znam, pravo dim, ni kako ni kada;
ni se umim odvezat, gospoje, ni tužan
u gori mogu znat čigov sam ja sužan.

VENERE

Tvrda je uza taj kojom si svezan ti,
mladiću, ovoj znaj, neg n'jedna na sviti.
Ma te ja mogu u čas, mladiću, odvezat,
od toga imam vlas, ma ku mi ć' platu dat?

ADON

Da ti sam vik sužan, i tvojoj liposti
da služim noć i dan sa svom mom kriposti.

VENERE

Ne mogu te odvezat, ako te uzome
ne budem zavezat, mladiću, mojome.

ADON

Ovo t' vrat, - veži me!

VENERE

Vežem te od kosi
mo'im pramom zlatime; uza se taj prosi
za roba takoga koga ću na sviti
vrh svakoga inoga uvike ljubiti.

ADON

Ako je sužanstvo ovako svezan it,
za moje kraljevstvo neću ga promijenit!
Vodi me, gospoje, vodi me tva lipos,
liposti vik tvoje slidit će mâ mladost;
dočime obraz taj andeoski meni sja,
ne budem ini raj, gospoje, žudit ja.

(SONG)

VENERE S ADONOM odhodi, a šena se zakriva i vlasi govore:

Osmi prizor

KOJAK, VUKODLAK, GRUBIŠA, VLADE

KOJAK

Brate Vukodlače, što se ovoj sad čini?!

VUKODLAK

Ja t' ne znam, Kojače, u meni duše nî
od straha, brate moj, nit umim što kazat!

KOJAK

Nije zdravo mjesto ovoj, neka ti 'e Vule, znat;
ovdi su prem vile njekad, stari vele,
Miljenka stravile, Radata uzele!

VUKODLAK

Znaš ka je? Ži ti ja, pokli smo svi moćni,
odovle pod'mo tja, - ovdi nam stana nî!
Grubiša, dvigni se, u zao čas se oženio, -
stan' gori, otresi se, ti s' vitez vazda bio!

GRUBIŠA

Ne idu nikuda, pjanče uscani.

KOJAK

Grubiša, hodimo!

GRUBIŠA

Ohaj me se velju ti!

KOJAK

Daj da ga nosimo; sve ovo od bluda.

GRUBIŠA

Voh maje što činiš?

VLADE

U meni duha nî, sinko, - ali ne vidiš?

VUKODLAK

Pokrij ga vrječinom, da ga u dubravi
bijela vil planinom žiganta ne stravi. -
U zli se čas smurao i ženu prutilu
u gradu iskao i ktio gorsku vilu.
Grubiša, ovamo! Veseli da' vjeru,
a Vlaho vas tamo čeka na večeru.

SVRHA.

Marin Držić

Tirena

Dramska se priča razvija kao potraga zaljubljenih pastira za Tirenom, vilom vodaricom. U početku za vilom ide samo Ljubmir, "uzmnožni" (plemeniti) pastir . Tirena mu uzvraća ljubav, no Satir prekida idiličan prizor, razdvaja zaljubljene koji otada do kraja drame tragaju jedno za drugim. U drugom činu u Tirenu se zaljubljuje i "ubogi" pastir Miljenko. Njegova majka Stojna i starac Radat uzalud ga pokušavaju odvratiti. I sam se Radat, u trećem činu, kao Kupidova žrtva zaljubljuje u Tirenu . U četvrtom činu mu se pridružuje i Dragić, pa sad za vilom idu svi. U dvoboju sa Satirom Ljubmir ostaje bez svijesti, međutim stiže Tirena, a za njom i ostali seljaci koji se žele boriti za njenu naklonost. Ljubmir se osvijesti, pastiri se sukobe, međutim, Tirena prekine boj, moleći ih za mir. Pastiri uslišaju Tirenine molbe i ona i Ljubmir konačno se sretno sastanu.

TIRENA, vila

LJUBMIR, pastir

KUPIDO

Iz neba glas

OBRAD

LJUBENKO

RADMIO

RADAT

SATIR

REMETA

VUČETA

MILJENKO, Vlašić

STOJMA, mati Miljenkova

DRAGIĆ, sin Radatov

Vlasi

Prvi prizor

TIRENA

Slatko ti 'e, bože moj, prî danka dzorome
putovat ovakoj zelenom gorome;
travicom prolitje gdi polja uresi,
razliko i cvitje gdi se svud umijesi;
gdi toli slavici ljuveno spijevaju,
regbi da Danici razgovor taj daju

Ovdi ću u sjenci kon vode počinut
ovojzi zelenci ljuvenoj malo u skut.
čudo ti 'e da nije gdi ovdi Ljubmira,
s kim nikad menije u gori nije mira.
Koli su himbeni! Varkami hoće nas
u oganj ljuveni postaviti koji čas.

LJUBMIR

Tireno gospoje, gospoje od svih vil,
pogleda' na moje tužice boga dil.
Lipos me tva zani sunčanom svitlosti,
pogled me tvoj rani ljuvenom kriposti,
Lipos me tva ishráni sad svojom milosti,
tvojome ljubavi obesel', gospoje.

TIRENA

Tve riječi medene pune sve ljubavi
primagaju mene, pastiru gizdavi,
ter mi je usilos da činim sve sad ja
što hoće tva milos. Ovo sam ja tvoja,
ovo ti darivam mu vjeru, odsada
tvoja se nazivam, već mnome ti vladaj!

LJUBMIR

Veliki bože moj, mogu li t' zahvalit?

TIRENA

Jaoh meni, tko je ovoj?

Ovdi SATIR usktjebude vilu ugrabiti, a vila prid njim uteče, a
LJUBMIR za njime.

TIRENA

Gdje te ću sad zvati, Ljubmiru ljuveni,
gdje li te ću iskati u gori zeleni?

VLAŠIĆ MILJENKO popijevavši k vodi dohodi i s vilom govori,
zašadči u ljubav:

MILJENKO

Mir s tobom, gospoje, i dobra kob svudi!
Ka s' godi ti vila, ljepša s' ner sunačce,
ka s' meni stravila ljepotom srdačce. -
Koli bih ja rado tvoj se, vilo, zvao,
za te drago stado i slatki dom ošao! -
Koje je cvitje ovoj? Gdi, bože, bi brano?

VILA

Pastiru, tamo stoj! Tuj ticat ni t' dano!

MILJENKO

čudno ti 'e kićeno!

VILA

Ter stani malo tuj.

MILJENKO

Vidjet je: smičljeno.

VILA

Mir s tobom, nu me čuj!
Jeda si satira gdi vidil tireći
Ljubmira pastira, umiješ mi što reći?

MILJENKO

Gospoje, dušu inu ja ovdi ne pozrih
neg tebe jedinu cić koje vas umrih.

VILA

Pastiru, umro nis'.Zemlje ove toj daju:
u njih ki umiru, veće ne ustaju.

MILJENKO

Gospoje, s tobom leć jednome ja bih rad,
a makar ustat već ne budem prem nikad!

VILA

Što bi ti pribilo, da ležeš sa mnome?

MILJENKO

Istom bi mi milo združiti se s tobome

VILA

Budi ti što žudiš! Slobodno prid' k meni,
i stan moj da vidiš u vodi studeni.

Ovdi vila skoči u hladenac, a MILJENKO se začudiv govori,
pak RADAT izide.

MILJENKO

Ali me, gospoje, ovako ode sad,
da srce, jaoh, moje skončava gorki jad?!
Uteče od mene, neharna diklice,
u vode studene, tere skri tve lice.
Diklice, iznori, vrni mi veselje,
čin' da me ne mori jadovno dreselje.

MILJENKO i RADAT

RADAT

Miljenko, jes' li zdrav? Što se toj posluje?

MILJENKO

Ah, Rade, ovdi je jedna vil uplila
lipotom ka mi je srdačce zanila;

RADAT

Nesrića tuj ti je i bijeda uplila
velika, ka ti je svu pamet odnila!
Dvigni se otuda, maganjo nesvijesna! -
Junaci, nut čuda! Otud, svinjo obijesna!

MILJENKO

Ostan' se sad mene, er tvoja taj vika
u muke ljuvene neće mi dat lika.

RADAT

Što te ću ostavit?! Besjede ke su toj?
Ja te ću ozdravit, - bud' miran, nut postoj!

MILJENKO

Ne griješi tvu dušu, Radate, o meni,
dosta je da tužu kroz plamen ljuveni!

RADAT

Njeka je vražja bijes u ljudi udrila,
ter im je prem svu svijes i pamet odnila.

MILJENKO

Izidi ružice, otkri tve lišce!

∞-----

STOJNA ovdje ište MILJENKA sina i zove ga iz glasa; RADAT odgovara.

STOJNA

Voh, Miljenko, Miljenko!

RADAT

Tko Miljenka zove? Miljeniko ljubeni
sad u vodi hladi se.

STOJNA

Miljenko, što činiš?! Kamo si otišao?
Vukovom, a ne mniš, živo si sve ošao?
Što se toj od tebe sad čini? Gdi ti 'e vid?
Kako sam od sebe, Miljenko, nije te stid?

MILJENKO

Ah, majko sinak tvoj nije oni ki je bio!

RADAT

Vidimo i mi toj: pamet je izgubio.

MILJENKO

Jedna vil od gore, ke ures izbrani
izrijet se ne more, srdačce me zani!
Diklice, izidi, dosta si norila,
da te Radat vidi i majka mâ mila!

STOJNA

Zla napas kagodi tebe se 'e prizrila
danaska pri vodi, - vil toj mi t' nî bila!

MILJENKO

Što 'e napas znam dosti, vil što. Vil taj biše;
nje rajske liposti oči ove vidiše.
Š njom ovdje govoriš kako sad s tobome,
srce joj otvorih, er gori za njome.

STOJNA

Moj sinko, tej vile ohvaone su ćudi,
ni ljube ni mile naše ruke ljudi;
pastiri ubozim one se rugaju,
tim ruzi i mnogim tužicu zadaju.

MILJENKO

Ah, majko, sa mnome srdačce moje nî,
liposti rajscome lijepa ga vil zani.
Tim mene ostav'te pri hladencu š njome,
a vi se otprav'te bez mene domome.

∞-----

Ovdje MILJENKO uteče, a RADAT se obrne k STOJNI i govori:

RADAT

Pod'mo zvat Dragića i ostalih! Hodimo
ovoga djetića, da domom vodimo;

STOJNA

Neka idu ja sade u selo po čeljad,
a ti ostan' š njim, Rade, molju te boga rad.

Ovdje STOJNA ide po čeljad, a RADAT za MILJENKOM otide.

∞-----

LJUBMIR

Vaj, huda nesrećo, i ti li prispje sad,
od dobar svih smećo, za dat mi gorki jad?
Tirenu pokoli s očiju mi odnese,
satira a, toli vrlu zvijer, nanese,
ki moje veselje i moju svu rados
u gorko dreselje obrnu i u žalos.
Hoću li, satiru, s tobom se gdi ja stat?
Ah, na moju viru, budem te svud iskat,

budem ti znat činit nemilo kako je
drugoga odilit od svoje gospoje!

LJUBMIR othodi, a RADAT ishodi umoren, budući iskao
MILJENKA, i govori:

∞-----

RADAT

Od truda njeki san mrtvi me se prima:
bogm' ovdj ja zaspah!

Ovdi RADAT zaspi, a KUPIDO izide i govori:

∞-----

KUPIDO (sam)

Kolika oholas i š njome mala moć
u ljudeh jes danas, izrijet ju nije moć.
Oto su ki vele da nije bog Ljubav;
i toj tko mni cijele pameti nije ni zdrav.
Što sam ja, znaju toj visoka nebesa,
ognjeni a stril moj i u pakao doseza.
Radate, i ti sad svjedoči na sviti
u srcu što je jad ljuveni trpiti.
Tirene, lijepe vil, lipotom striljam te,
u vječni plač i cvil za njome stavljam te!

∞-----

Ovdi se RADAT probudi, a vila TIRENA prođe. RADAT, vidjevši
vilu, za njom se užeže i govori:

RADAT

Radate, koji san vidio si ti sada?
Zao ti je došao dan, nî ovaj bez jada!
Što je ovoj, vaj meni?
Njeki me ognjeni živi plam skončava!

Ma što cknim ter sad ja ne slijedim najbrže
nje lipos od raja, vaj, što me uzdrže?!

DRAGIĆ

Gdje je taj naš ludjak za vilom ki pode,
vukovom a divjak u gori stado ode?

VUČETA

Koja je bijes toj u ljudi udrila
da stado i dom svoj ohode cić vila?

OBRAD

Da tlače svoju čas i pravdu i razlog
Jak prase kad se vas umijesi u brlog?

DRAGIĆ

Radate, hodimo toga vilenika
da domom vodimo, zloga objjesnika.

RADAT

Mo'a bratjo, vaš Radat nije oni ki je bio!
Za družim pomoć dat na oganj je nastupio.
Nika vil kojoj nî prilike na sviti
srdačce me zani, ter hoću umriti;
ter mi je usilos za njome hoditi.
Vi tamo gledajte za Miljenka odsad,
a mene se ohajte, junaci, boga rad.

DRAGIĆ

Voh ćaća, kuda pobježe?

∞-----

RADAT i DIJETE DRAGIĆ

RADAT

Kamo ide, diklice? Nuti moga jada!
Kamo li tve lice od mene skri sada?

DRAGIĆ

Voh, ćaća, dobar dan! Zlovoljan što s' tako?
U gori taj tvoj stan nije mani nikako.
Maja se skončava, er domom ne ideš.
Jeda ti 'e ka strava što tako uzdišeš?

RADAT

Mo'e dijete, tvoj ćaća ne scijenjaše Ljubav
Djetetom s krilama ćaća se rugaše
usiono dijete toj ali se osveti,
prem svasma, mile moj, ćaću tvoga oštetiti.

DRAGIĆ

Ži m' t', bih ga batićom privrzero ovim ja,
ter bih ga zlom srićom domome poslao tja.

RADAT

Ali ima on krila, ončas bi poletio,
i ognjenih strila, - s neba bi se osvetio.

DRAGIĆ

Voh, ćaća, što je toj? Ako ću, ži m' t', mati
da ideš ti takoj, neć' mira imati!

RADAT

Da pođ' te joj rec' takoj: "Radat tvoj njekad bi,
a sada nije tvoj neg vile ku obljudi.

DRAGIĆ

Poći ću opako!
Voh, ćaća, kud ćeš toj? Zao Božić toj vili
i onomu ki takoj strilom te ustrili.
Poći ću za njime, da vidim kud će poć,
bogme t' maji š njime dobar dan neće doć.

Dijete othodi, a KUPIDO izlazi, pak dijete i vila TIRENA.

KUPIDO (sam)

Dijete ovoj ki praćom hoće ćaću osvetiti
ćiniću da s ćaćom za vilom bude mrit;
naćinom kim dosad nitkor nî ljubio
žudiće a, veomi mlad, neće znat što bi ktio.
Poći ću promijenit haljine na meni, -
da sam ja tko će mnit, Kupido ljuveni?

Ovdi se KUPIDO na vlašku priobrazi, s djetetom govori; uto
vila izide.

RADAT

Vilo, vilice, ukaži se, ma diklice!

DRAGIĆ

Voh, ćaća, voh, ćaća! Bogme ćaća uteće!

KUPIDO

Gdi je tebi praća?

DRAGIĆ

Što pitaš praću ti? Ti li si ki striljaš?

KUPIDO

Sad me ćeš poznati, ako me ne poznaš!

DRAGIĆ

Ter što će tej strile?

KUPIDO

Srce ti ću ustrilit.

DRAGIĆ

Obijesno kopile, zašto neć' s mirom it?

KUPIDO

Kobila ti 'e mati, a ti si kopile!
Na vjeru ć' plakati, ma cić lijepe vile.

☞-----

DRAGIĆ I VILA

VILA

Uh, brižna, što ćeš toj? Mene li hoć' udrīt?

DRAGIĆ

Nije nego dijete onoj koje me hoće bit.

VILA

Ostava praću tuj, nemoj se, brajo, bit,
a starijih vazda čuj, tere ćeš miran bit.

DRAGIĆ

Bogme mu ktijah dat da ide u štetu.
Mož' li ga, bože, znat? Ja mu ću brečetu!

VILA

Nu dosta! Ostavi praćicu, ži t' maja.

DRAGIĆ

Cić tvoje ljubavi za pas ju stavih ja.
Ma tko si, vilo ti? Od kijeh li si strana?
Mila ti s' viditi, lica si sunčana.

VILA

Pod', brajo, domome! Oto je blizu noć.

DRAGIĆ

Bogme ću s tobome, lijepa vilo, doć!

VILA

Stoj zbogom! Ja ću poć, tuj ćaću čeka' ti.

DRAGIĆ

Da to li ć' mene oć? Nemoj me ostaviti!

VILA

Ovu ti jabuku darivam za ljubav
a uzmi dipli u ruku, ter se, brajo, zabav'!

DRAGIĆ

Da hoć' li opet doć?

VILA

Hoću sad, ži mi ti.

DRAGIĆ

Nemoj me, draga, oć, er ću inako umriti.

☞-----

DRAGIĆ, zatim RADAT

DRAGIĆ

Nut lijepe jabuke! Bogme je od zlata!
Neće m' ju iz ruke uzet n'jedna plata. -
Ma tko ide odovud? Voh, ćaća, gdi pođe?
Ja te sam iskao svud. Kako li mene ode?

RADAT

Tužan je ćaća tvoj, - ljubena ktje toj vlas.

DRAGIĆ

Nut!

RADAT

Bijedan, što je toj?

DRAGIĆ

Da t' spovijem dobar glas.
Onaj lipa vila za ku ti pitaše
ovdi je sad bila.

RADAT

Dragiću, sad ću umrit! Što je toj što kažeš?

DRAGIĆ

I ktijah ja š njom it.

RADAT

Ah, ti mi sve lažeš!

DRAGIĆ

Ne lažem! I reče: "Nemoj ti sa mnom it;
neću poč daleče, sad ću opet ovdje bit".

Tuj me pomilova i ovaj jabuku
zlatnu mi darova, - ljubih joj ja ruku.

RADAT

Bijedni Radate, a tebi nije moć
ljubit nje podplate ni k njojzi blizu doć!

DRAGIĆ

Voh, ćaća, bogme ću it po tusto kozle onoj,
ter ga ću poklonit prilijepoj vili ovoj.

RADAT

Čin' što znaš, moj mile! Ne toj, ma sve stado
cić lijepe tej vile podao bih ja rado. -
Ma tko ide ovamo? Njeka 'e zvir viditi.
Bjež, mile, ti tamo, sad naš će ubiti.

LJUBMIR

Satiru, bit ćeš boj odlava s nejaćim

SATIR

Desnicom da sve ovo potlačim!

(biju boj, satir ga udari, Ljubmir pada)

☞-----

TIRENA

Što je ovo jaoh meni

Što nesrećna vidim sada?

Ljubmir je ovoj moj ljuveni

Žalosti sej podniti jaoh

Ne more tužna vila

S tobom se sadružiti

Sad će tvoja mila

(Ljubmir se budi)

LJUBMIR

Gospoje Tireno!

TIRENA

Dragi moj Ljubmiru!

MILJENKO

Gospoje gizdava!

LJUBMIR

Stan' tamo, čuješ ti, divjače od gore!

MILJENKO

Što tiskaš? Vila taj moja je gopojal!

RADAT

Što biješ dijete toj?

Taj vila sva tvoja neće bit.

DRAGIĆ

Naša je gospoja!

LJUBMIR

Sad ćete viditi što je po dubravi

nesvijesno hoditi.

RADAT

Hodimo kako i vi.

Udari, Dragiću! Strašiti nemoj se,
a, moj dobri ptiću, Miljenko, ne boj se!

VILA

Ljuveni pastiri, izbrana mladosti,
vaj, što toj činite? Al bojem mnite u gori steć pokoj?
čovječe, što s mirom bez boja mož' imat,
nikada s nemirom ne imaš toj iskat.

RADAT

Mir budi!

DRAGIĆ

Mir ću i ja!

MILJENKO

Da i ja, brate moj.

SVI

Mi ino i ne želimo junaci nego mir!

Rječnik

B

BALOTA, kugla, lopta

BARBAČEP, čudovište, slično ptici

BILJ, zbilja

BREČE, BREČETA, pašče, štene

BRIJEME, BRJEMENA I BREMENA, vrijeme;

VLASTELIN OD BREMENA, vlastelin u

godinama; DOBRO BRIJEME DIJELITI, IMATI,

DAVATI SE DOBRU BRJEMENU, dobro živjeti,

uživati; UGODITI ZLU BRJEMENU, snaći se

u neprilici

BUGARITI, pjevati

C

CIĆ, zbog, radi

CKNITI, CKNJETI, CKNIM, kasniti, oklijevati

CKVARA (SKVARA), mast, npr. na juhi

CUNJ, klip u koji se gada loptom

Č

ČAFRAN, šafran

ČES, ČESTI, sreća, sudbina; ZLA ČES, nesreća;

vrag

ČOVULJIC, čovuljak

D

DALEČE, daleko

DEKJARATI, DEKJARAVATI, izjaviti, objaviti

DIKLICA, djevojka

DIM, kažem; PRAVO DIM, istinu govorim

DJETIĆ, momak, sluga, mladić

DOMORITI, dosaditi, dodijati

DRESELJE, žalost, tuga

DRESEO, žalostan, tužan

DUBJE, stabla, drveće

DVIGNUTI, dignuti

E

ER, jer; da, što

F

FECA, talog, ološ

G

GALATINA, hladetina

GAROFALIĆ, karanfilić

GAROFAO, -ALA, karanfil

GODIŠNICA, djevojka (služavka) pogodena za

godinu dana

GOJ, spokojstvo, mir, napredak

GRAČKA, gradanka, pučanka

GRAD (pisano u tekstu velikim slovom),

Dubrovnik

GVOZDJE, oružje

H

HIP, čas, trenutak

HLADENAC, kladenac, studenac, bunar

HLAP, kmet, težak, prostačina

HUDOBA, vrag

I

INI, drugi; INIJEM, drugim; MEĐU INE, među

drugima

IZBRAN, izabran, odabran, krasan, sjajan

IZNORITI, izroniti

IZRIJETI, izreći

J

JEDA, da, eda

K

KANT, pjevanje

KATANAC, lokot

KMECKI, seljački

KRIPOS, krepost, snaga; vrlina

L

LIPOS, - STI, ljepota

M

MĀGANJA, nesreća, nagrda, rugoba
 MAJ, MAJDE, MAJDEŠI, MAJDET, uzvik: eh,
 zaista, bome
 MANI, zaman, uzalud; zavidan
 MNITI, v. mnjeti
 MOZ, MOZGA, mozak

N

NAHODITI, nalaziti
 NAHVAO, navlaš, hotimice; LJUDI NAHVAO,
 nevaljali ljudi
 NAZBILU, zbilja, uistinu; LJUDI NAZBILU, pravi,
 čestiti ljudi
 NEGROMANCIJA, čaranje
 NEGROMANT, čarobnjak
 NEHARAN, nemio, nemilostiv; nezahvalan
 NENAVIDOS, -STI, zavist
 NESMIRAN, v. nesmjern
 NESMJERN, nerazmjern, golem, prevelik
 NORITI, roniti
 NUT, NUTA, NUTI, eto; ded, daj, gle

O

OBESELITI, razveseliti
 OBLJUBITI, zavoljeti
 OHODITI, ostaviti

OHVALAN, OHVAONA, ponosit
 OPRAVITI, obaviti, urediti, udesiti
 OSLAS, -STA, oslast, sličan magarcu
 OSTAVITI, stati, početi
 OTAR, oltar
 OTEZATI, impf. oblik od OTEGNUTI
 ÒTO, eto
 OVACIJIJEH, ovakvih

P

PAPAGAO, ALA, papiga
 PESET, pedeset
 PIPLICA, kokica
 PIRNIK, gost na svadbi
 PLATITI SE, naplatiti se
 POKLI, pošto; budući da, jer
 POKOJAN, miran, spokojan
 POSLUH: biti na posluh, slušati
 POZRITI, ugledati
 PREDNI, predašnji
 PRIBITI, PRIBUDEM, dobiti, doći; koristiti
 PRIKLA, uštipak
 PRIKLADAN, sličan
 PRIKLADOVATI KA KOME, biti sličan kome
 PRILIKOVATI (KA) KOMU, biti sličan kome
 PRIVRZATI, prevrci, oboriti
 PRIZIRATI SE, prividati se

PRIZRITI SE, prividjeti se
 PUŠTENICA, žena, koja živi u pustinji;
 pokvarena, raspuštena žena

R

RIJETI, reći
 RILICA, gubica, njuška

S

SADRUŽITI, združiti
 SAJ, SEGA, ovaj, ovoga
 SAJUN, ogrtač, kaput
 SCIJENITI, cijeniti, misliti, držati; SCIJENJEN,
 cijenjen, poštovan
 SCJENA, cijena, vrijednost, poštovanje
 SHRANITI, sačuvati, spasiti
 SIONE, silan, moćan
 SKODŽATI, naplatiti
 SKONDŽURATI, zaklinjati
 SMIČLUENO, smišljeno
 SMIJEŠNICA, šala
 SMURATI SE, zaljubiti se
 SPOVIDJETI, reći, ispričati
 SPOVIJEDATI, govoriti, pričati
 STRAVITI, očarati, općiniti
 SUŽAN, sužanj

Š

ŠENA, prizor, scena, pozornica

T

TAMAŠA, šala; šaljivac

TAMAŠITI, šaliti se

TANAC, ples, igra

TANCATI, plesati, igrati

TER, TERE, a, pa

TIRITI, tjerati

TJA: IĆI TJA, otići; UDARITI TJA, odbaciti

TLAPITI, buncati

TRIMJED, vrijedan tri bakrena novčića, tj.
skoro ništa

TRUD, napor, muka; guba

TUŽENJE, tuga

U

URVATI, URVEM, žuriti se

USCATI, pomokriti

USILOS, sila; USILOS MI JE, moram

USION, silan, jak, silovit, gnjevan

V

VELJI, velik

VIK, v. vijek

VLAH, seljak iz dubrovačkog zaleđa

VRAGUT, cigli, jedan jedini; VRAGUT BAT

(BOKUN, KUS, PED) uz negaciju znači:

ništa, nimalo

VRJEĆINA, augm. od vrjeća, vreća

Ž

ŽIGANT, gigant, delija

ŽVIRAT, nakaza

Zahvaljujemo na pomoći u pripremi knjige *Igrajmo Držića*: Jošku Ševi, Davoru Mojašu, Luku Paljetku i Slobodanu Prosperovu Novaku. Zahvaljujemo i svima onima koji će s nama 12. svibnja 2008. u 13 sati “igrati Držića”.

